

JOUKO KOKKONEN

Massaurheilusta yksilölliseen opiskelijaliikuntaan

Kilpailut painottuivat pitkään opiskelijaliikunnassa. Rennompi ote alkoi vahvistua 1970-luvulla. Yksilöllisesti tulkitusta liikunnasta on tullut osa yhä useamman opiskelijan identiteettiä.

Helsingin yliopiston osakuntien väliset yleisurheilukilpailut Eläintarhan kentällä vuonna 1931.
Kuva: Erkki Saarinen/Helsingin kaupunginmuseo

SUOMEN AKATEEMINEN URHEILULIITTO (SAUL) perustettiin Polyteknikkojen Urheiluseuran (PUS) aloitteesta vuonna 1924. Alkuvaiheessa Helsingissä toimineen järjestön tarkoituksena oli *"herättää ja ylläpitää harrastusta liikuntakasvatukseen Suomen ylioppilaiden keskuudessa"*, mikä tapahtui *"levittämällä tietoa ruumiinharjoituksen hyödyistä sekä järjestämällä akateemisia kilpailuja"*. SAUL halusi myös kasvattaa ylioppilasurheilun avulla isänmaan palvelukseen terveitä ja voimakkaita akateemisia kansalaisia sekä kilpa- ja kansanurheilun johtajia. (Nieminen 1979, 17, 49–58.)

Käytännössä etusijalla olivat kilpailut eri lajeissa. Ylioppilaat oli määrä saada liikkeelle massaurheilun avulla. SAUL järjesti järjestöjen jäsenten osallistumisaktiivisuuteen perustuneita tapahtumia. Massaurheilukilpailuista suosituimpia olivat 1930-luvulla uinti- ja suunnistuskilpailut. Turun yliopiston ylioppilaskunta (TYY) sisällytti suunnis-

tuksen kilpailuohjelmaansa vuonna 1936 maanpuolustuksellisista syistä. (Nieminen 1979, s. 52–53, 61, 64–68. Ketonen 1997, s. 74–76, 264–266.)

Useissa lajeissa, kuten jääkiekossa, pesäpallossa, uinnissa, koripallossa ja suunnistuksessa, SAUL:n kilpailut kasvattivat harrastajakuntaa. SAUL suhtautui myös suopeammin naisten urheilemiseen kuin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL). Julkisen vallan kiinnostus opiskelijakultuuria kohtaan lisääntyi 1930-luvulla. Valtioneuvosto asetti huhtikuussa 1938 Suomen Ylioppilaskuntien Liiton (SYL) aloitteesta komitean selvittämään Helsingissä opiskelevien ylioppilaiden urheiluharrastuksen lamaantumisen syitä ja pohtimaan keinoja lisätä liikunta- ja kilpaurheiluharrastusta. Parhaaksi keinoksi komitea nimesi ylioppilaskylän, jossa olisi kunnolliset liikuntatilat: urheilukenttä, pallokenttä, neljä tenniskenttää ja useita voimistelusalajeja. (Nieminen 1979, 102–105, 129–134.)

Liikunta pakolla ja puolipakolla

Keskustelu ylioppilaiden urheilupakosta virisi 1930-luvun lopussa. Perusteena olivat maanpuolustus ja moraalinen kasvatus. Ajatusta ajoi mm. **Lauri Pihkala**. Myös PUS teki jo 1920-luvulla aloitteen liikuntakasvatuksen sisällyttämisestä Teknillisen korkeakoulun (TKK) opetusohjelmaan. TKK ei hyväksynyt ehdotusta, joten ylioppilaskunta sisällytti muokkausvoimistelun vuonna 1930 pakolliseksi osaksi fuksikasvatusta.

SYL kiirehti marraskuussa 1940 urheilupakkoa ja asia näytti etenevän järjestön toivomaan suuntaan. Helsingin yliopisto ei kuitenkaan ehtinyt ennen jatkosodan syttymistä käynnistää urheilutoimintaa, joka olisi koskenut kaikkia ylioppilaita. Pakkoa ei ryhdytty toteuttamaan sotavuosien jälkeen. (Nieminen 1979, s. 106–111).

Sen sijaan Turun yliopistossa voimistelu- ja urheiluharjoituksista tuli vuonna 1941 pakollinen osa opintoja ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille. Käytännössä päätös astui voimaan keväällä 1945. Voimisteluharjoituksia oli kaksi tuntia viikossa yhteensä 42 tuntia lukukaudessa. Pakollinen liikunta herätti myös vastarintaa, mutta osallistuminen oli opintojen etenemisen ehto, sillä vain urheiluharjoituksen hyväksytysti suorittaneet pääsivät tenttimään suurempia opintokokonaisuuksia.

Pakko oli voimassa Turun yliopistossa vuoteen 1957. Siitä luopumiseen johtivat harjoituksissa sattuneet tapaturmat, joiden korvaamiseen liittyneisiin epäselvyyksiin ylioppilaskunta oli kiinnittänyt huomiota. Sinänsä ylioppilaskunta ei vastustanut pakkoa itsessään ja toivoi yliopiston säilyttävän urheilu- ja liikuntakasvatuksen määrärahan ennallaan. (Ketonen 2001, 39–41.)

Voimistelusta ja urheilusta tuli 1950-luvulla pakollista TKK:n ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoille. Myös SYL asettui vuonna 1945 antamassaan julkilausumassa kannattamaan ”urheiluvollisuutta” ja ”joukkourheilun” kehittämistä. Se määritteli urheilun kuuluvan ”oleellisenä osana kulttuuri-ihmisen elämäntyylisiin”, minkä vuoksi ”urheilukasvatus oli tunnustettava kulttuuritehtäväksi”. (Kolbe 1993, 192).

Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta (HYY) teki vuonna 1950 esityksen konsistorille ylioppilaiden urheilutoiminnan ottamisesta yliopiston ohjelmaan Turun yliopiston ja TKK:n tapaan. Tavoitteena oli saada yliopistoon valtion varoilla palkattu urheiluhajaaja. Päämääränä oli houkuttaa ”syvät ylioppilaiden rivit mukaan urheilutoimintaan, joka tähän asti on ollut lähinnä urheilullisen laatuparemmuuden saavuttaneiden keskeistä kilpaurheilua”. (Kolbe 1993, 193–194). Toive urheiluhajaajan palkkaamisesta ei toteutunut.

SAUL keskittyi sotavuosien jälkeen edelleen kilpailutoimintaan ja tempauksiin. Kilpailuilla oli tärkeä sija myös vuonna 1949 perustetun Suomen Ammattikoulujen Urheiluliiton (SAKU, vuodesta 1981 Suomen ammatillisten koulujen urheiluliitto) toiminnassa. (SAKU ry:n historia) SAKU:n toiminnan aloittamista vauhditti ammatillisen koulutuksen laajentuminen sotien jälkeen.

Liikuntapolitiikka saavuttaa korkeakoulut

Opiskelijaliikuntaan vaikuttivat 1960-luvulla opiskelijoiden määrän kasvu, opiskelupaikkakuntien lisääntyminen ja yhteiskunnan nopea nykyaikaistuminen. Syksyllä 1966

toteutui eri korkeakouluissa ja yliopistoissa kuntoliikuntapäivä, jonka aikana tavoitteena oli saada etenkin ensimmäisen vuoden opiskelijat mukaan. SAUL järjesti myös korkeakoulujen liikuntapoliittiset päivät vuonna 1966. (SAUL:n hallitus 13.11.1965 ja 27.10.1966) Toimintaa tuki se, että yleinen mielipide alkoi muuttua kuntoliikuntamyönteisemmäksi. Mm. tasavallan presidentti **Urho Kekkonen** otti kantaa liikunnan puolesta uudenvuodenpuheessaan 1963.

Myös SYL aktivoitui liikuntapoliittisesti 1960-luvun puolivälissä. Se ehdotti tammikuussa 1966 opetusministeriölle, että kuntoliikunnan tilaa pohtinut Niemen toimikunta käsittelee myös korkeakoululiikuntaa. Toimikunta perusti alaisuuteensa professori **Kalevi Heinilän** johtaman korkeakoulujaoston, joka keskittyi pohtimaan korkeakouluopiskelijoiden liikunnan edistämistä kuntoliikunnan avulla, ja jätti kilpaurheilun kokonaan sivuun. Ratkaisuun vaikutti se, että opiskelijoiden kilpaurheilutapahtumiin oli osallistunut sekä Helsingin että Turun yliopistoissa alle viidesosa miehistä ja alle kymmenesosa naisista. (Komiteanmietintö 1968:B 24, III, 23.)

Korkeakoulujaosto piti tärkeänä, että opiskelijoille luodaan oma liikuntajärjestelmä. Opintonsa aloittaville oli annettava sekä teoriatietoa että liikunnanohjausta. Ennen kaikkea oli luotava ”edellytykset yksilöllisen optimikunnan saavuttamiseen ja ylläpitämiseen, oikeiden ja eri elämänvaiheisiin sopeuttavien liikuntatottumusten syntymiseen, virkistyksen ja rentoutumisen aikaansaamiseen ja sosiaalisten kontaktien luomiseen”. Liikuntapakkoa jaosto ei pitänyt järkevänä tapana edistää liikuntaa. (Komiteanmietintö 1968:B 24, 22).

Tarvetta tarttua toimeen korosti jaoston mielestä liikuntaharrastuksen määrän väheneminen korkeakouluopintojen alettua. Jaosto näki liikuntaa tarvittavan myös torjumaan ”korkeakouluympäristöön erityispiirteitä, jotka aiheuttavat epäterveellisten elintapojen ja opiskelutehoo heikentävien tottumusten omaksumista”. Tietoon ja moraalisiin veitoamisen lisäksi oli syytä muistaa, että ”liikuntaan liittyy kuitenkin myös itseisarvo, sen tuomat kokemukset ja elämykset, joita muilla tavoin ei voida saavuttaa”. (Komiteanmietintö 1968:B 24, s. 10–14, 30.)

Jaoston mielestä opiskelijaliikunnan järjestäminen kuului yhteiskunnalle etenkin siltä osin, kun sitä ”voidaan perustella liikunnan puutteesta aiheutuvilla terveydellisillä haittavaikutuksilla”. Se asetti tavoitteeksi, että 1980-luvun alussa ”jokainen ylioppilas saa tilaisuuden viikottaiseen ohjattuun liikuntaan”, jonka tavoitteena ”on antaa heräte riittävän omakohtaisen fyysisen aktiivisuuden ylläpitämiseen”. Jaosto kiinnitti huomiota myös liikuntatilojen vähäisyyteen. Sisäliikuntatiloja ja uimahalleja oli saatava sekä kampuksille että asuntola-alueille. (Komiteanmietintö 1968:B 24, s. 25, 29, 32, 48–49, 56–58.)

Urheilusta liikuntaan

SAUL toimi 1960-luvun lopulla urheiluhajaajien saamiseksi yliopistoihin. Kolme valtion varoin palkattua ohjaajaa aloitikin työnsä vuonna 1969. Heinilän johdolla laadittu mietintö vauhditti osaltaan SAUL:n toiminnan uudelleen suuntaamista ja järjestön muuttumista vuonna 1973 Opiskelijoiden Liikuntaliitoksi (OLL). (Lamberg 2003, 448; Ylönen 1994, 62–63). Järjestö muuntui liikuntapoliittiseksi toimijaksi, joka arvosteli kärkkäästi kilpaurheilukeskeistä liikuntakulttuuria.

”Eevan tyttävät” Akateemisessa Wartissa 1990-luvulla. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo

OLL alkoi myös puhua kuntosuunnittelun puolesta, minkä vuoksi kuntoliikuntajärjestöt kokivat OLL:n tunkeutuneen omalle toimialueelleen. (Ketola 1994, s. 73–74.) Myös OLL:n jäsenpohja monipuolistui. Sen jäseninä olivat 1970-luvun alkuun saakka korkeakoulujen urheiluseurat, minkä jälkeen liiton ovat muodostaneet ylioppilaskunnat. Vuodesta 1974 myös keskiasteen oppilaitosten oppilaskunnat saattoivat liittyä OLL:n jäseniksi. (Wickholm 1975, 136–139).

Opiskelijaradikalismien ja opiskelijoiden määrän lisääntymisen seurauksena 1960–1970-luvuilla kehittyneen uudenlaisen opiskelijaidentiteetin osatekijöinä korostuivat tapakulttuurin kyseenalaistaminen, seksuaalinen vapautuminen ja alkoholin asema vapauden vertauskuvana. (Kolbe 1995, 497–501.)

Aikakauden perusvire vaikutti 1970-luvulla myös opiskelijaliikuntaan. Esimerkiksi Helsingissä vuodesta 1948 järjestetty Akateeminen Warti muuttui 1970-luvulla puhtaasta juoksukilpailusta karnevalistiseksi tapahtumaksi, jossa urheilu sai antaa tilaa populaarikulttuurille ja aatteelliselle julistukselle.

Opiskelijoiden arjen muutos ja sen myötä liikunnan merkityksen nousu on jäänyt järjestö- ja puoluepoliittisten taistelujen varjoon. Omakohtainen liikunnan harrastus yleisty 1970-luvulla useista syistä. Opiskelijoiden liikuntamahdollisuudet paranivat 1970- ja 1980-luvuilla oleellisesti uimahallien ja sisäliikuntatilojen rakentamisen ansiosta. Ohjatun

Akateeminen Warti muuttui 1970-luvulla karnevalistiseksi tapahtumaksi.

liikunnan määrä lisääntyi. Ennen kaikkea liikunnasta tuli hyväksytty ja suotava osa opiskelijaelämää.

Kohti yksilöllisiä elämyksiä

Opiskelijaliikunta kehittyi 1980-luvulla yksilöllisiä elämyksiä etsivään suuntaan.

Tuolloin opiskelleita on luonnehdittu sählynsukupolveksi, johon kuuluneet kokivat liikunnallisuuden ja sen uusien tulkintojen ilmentävän omaa kokemustaan opiskelijaelämästä. Aktiivinen ja tietoisempi identiteettityö liittyi Suomessa meneillään olleeseen muutokseen. Suomi muuttui **Tommi Hoikkalan** sanoin ”mediayhteiskunnaksi”, jossa ei enää ollut ”yhtä eri ikäluokat yhteenkokoavaa ja kokonaisvaltaista paikkaan sitoutuvaa yksikköä, jonka kulttuuri pakottaisi yksilön sosiaalisen identiteetin muotoutumisen ehdot kerralla koko elämänsä ajaksi”. (Hoikkala 1989, 11.)

Kehityksen seurauksena ”yliopisto ei enää muodostanut opiskelijoiden elämää määrittelevää keskusta vaan ’kollektiivisten’ toimintojen tilalle merkittäviksi nousivat yksityiset vapaa-ajan harrastukset, ystävät ja työssäkäynti”. Myös yhteiseksi koetun opiskelijakulttuurin merkitys pieneni ja opiskelijan asemaan liitetyn erityisyyden merkitys väheni. Samaan aikaan liikuntaharrastusten merkitys opiskelijoiden arjessa korostui. (Lapinlampi 1999, 109–110). Jyväskylän Kortepohjan ylioppilaskylän asukkaat kertoivat vuodesta toiseen liikunnan olevan yksi suosikkiharrastuksistaan. (Viikki 2004, s. 79.)

Opiskelijaelämään kuuluu nuoruuden merkityksen korostuminen, mikä muutti myös sukupolvien välisiä suh-

teita. Nuoret ovat 1900-luvun puolivälistä lähtien vaikuttaneet yhä enemmän aikuisten tapaan toimia ja ajatella. Eri sukupolvien kokemusmaailmat eriytyivät yhä enemmän toisistaan. Myös nuorisokulttuurien ja liikuntakulttuurin kaupallistumisen vaikutukset ovat vahvistuneet 1980-luvulta lähtien. (Vrt. Heiskanen & Mitchell 1985, s. 17, 23–24, 40–41).

Liikunnan avulla on ollut mahdollista rakentaa sosiaalisuutta, jossa yhdessäolo rakentuu yhteisen, poliittisesti neutraalin harrastuksen ympärille. Kehityssuunta sai alkunsa 1970-luvulla ja voimistui 1980-luvulla. Yksilölähtöinen identiteettityö oli myös vastareaktio 1970-luvun poliittista sitoutumista korostaneille toimintatavoille. Monet opiskelijaliikunnan aktivistit halusivat 1980-luvulla irtautua myös edeltäjiensä suunnittelu-uskosta ja poliittisista peleistä. Heille poliittisuus lähti henkilökohtaisesta kokemuksesta, ei ylhäältä annetuista aatteista. (Tiihonen 1994, 68, 70).

Sählyskupolven ajattelijat pohtivat ruumiillisuuden kokemusten ja sukupuoliroolien merkitystä sekä kokivat opiskelijaliikunnan olevan menossa kilpailullisuudesta syvällisempään suuntaan. He tunsivat olevansa uudenlaisia toimijoita opiskelijaliikunnassa, jota he omalla panoksellaan olivat muuttamassa. **Arto Tiihosen** sanoin ”näyttää siltä, että sählyskupolvesta tulee ensimmäinen todella aktiivisesti liikuntaa nuoruudessaan ja opiskeluaikanaan harrastanut sukupolvi ja olettavasti tämä sukupolvi jatkaa harrastustaan myös opiskelun jälkeen”. (Tiihonen 1994, 91).

Ruumiillisuuden pohdintaan vaikuttivat 1980-luvulla korostuneet ulkonäköpaineet ja -odotukset. Moderniin ruumiillisuuden osaksi tuli itsensä ilmaiseminen pukeutumisen ja kehonkielen avulla. **Kimmo Jokisen** mukaan ”ruumilla symboloidaan nuoruutta, terveyttä, dynaamisuutta, kykyä elää ajan hermolla ja oman persoonallisuuden halintaa. Se on myös mainio kokeilujen, testaamisen ja identiteetin stilisoinnin alue. Ja ennen kaikkea uusi ruumiillisuus on siis tavaravälitteistä ja kulttuuriteollisuuden läpikäymä.” (Jokinen 1994, 120).

Liikunta identiteetin lähteenä

Koko liikuntakulttuurin 1990-luvulta alkaen nopeutunut sirpaloituminen näkyy myös opiskelijaliikunnassa. Liikunnan harrastajat tekevät ratkaisunsa itsenäisesti erilaisia kulttuurisia merkityksiä yhdistellen ilman ohjailua.

Liikuntakulttuurin ja yhteiskunnan kehitys on muuttanut opiskelijaliikunnan parissa toimivien järjestöjen toimintakenttää. Niistä on tullut entistä selvemmin osa liikunnan edunvalvonta- ja järjestökoneistoa. Kehitystä ovat voimistaneet liikunta-asioita hallinnoivan opetus- ja kulttuuriministeriön hallitusohjelmiin tukeutuvat linjaukset. Julkinen valta on 2000-luvulta alkaen asettanut etusijalle lasten ja nuorten liikunnan kehittämisen ja terveysliikunnan edellytysten parantamisen, minkä valtionapua saavat järjestöt ovat joutuneet ottamaan huomioon toiminnassaan. (Uusimäki 2007, s. 6–7.) OLL alkoi korostaa liikunnan merkitystä opiskelu- ja toimintakyvyn ylläpitäjänä.

”Opiskelijat liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja pitävät huolta itsestään sekä jaksamisestaan korkeakoululiikunnan avulla. Liikunta opiskeluympäristössä on opiskelijalle keino katkaista rutiinit ja irrottautua arjesta. Liikunta on osa terveel-

lisiä elämäntapoja ja aktiivista opiskelijaelämää, ja se ehkäisee sairauksia sekä edistää opiskelukykyyä.” (OLL:n liikuntapoliittinen ohjelma 2011–2013, 2).

Edunvalvontaan on ollut myös tarvetta. Esimerkiksi liikuntapalvelujen taso vaihteli 2000-luvulla edelleen huomattavasti korkeakoulupaikkakunnilla. (Starck 2004). Liikunta on 2020-luvulla yksi opiskelijoiden tärkeimmistä harrastuksista ja ajanviettotavoista. Toisaalta liikunta ei edelleenkaan kuulu monien opiskelijoiden arkeen. Koulutustason nousun arveltiin 1980-luvulla tekevän suurimmasta osasta suomalaisista liikunnanharrastajia. (Esim. Laakso 1986, 94–95). Muutos ei ole kuitenkaan edennyt näin yksioikoisesti.

Kaikilta osin kehitys ei näytä kulkeneen sählyskupolven ennakoimaan suuntaan. Kilpailullisuus on pitänyt pintansa, mikä havainnollistuu sählyn muutoksessa salibandyksi. Silti laji on edelleen keskeinen osa opiskelijaliikuntaa. Ruumiillisuuden merkitys on korostunut, mutta sen tulkinat ovat vaihdelleet pinnallisista hyvin syvällisiin. Liikunta soveltuu omaa kehoa ja ruumiillisuuden kokemuksina muokkaavana oivallisesti identiteettityöhön. **Kimmo Jokisen** havainto 1980-luvun lopulta on edelleen ajankohtainen: ”Ruumiillisuudesta tulee uudessa tilanteessa erinomaisen tärkeä identiteetin muovaamisen kenttä.” (Jokinen 1994, 118). ♦

LÄHTEET

- Heiskanen & Mitchell.** 1985. Lättähatuista punkkareihin. Helsinki 1985.
- Hoikkala T.** 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki 1989.
- Jokinen, K.** 1989. Skeittaus, break ja muuttuva ruumiinkulttuuri. Teoksessa Suomi, K., Jokinen, K. & Tiihonen, A. (toim.). Hölkkääjiä, sählääjiä, skeittajia. Opiskelijat ja nuoret liikunnanharrastajina, uuden liikuntakulttuurin edelläkävijöinä ja ruumiillisuuden muuttajina., Opiskelijoiden liikuntaliiton julkaisuja A 1.
- Ketonen, K.** 1997. Sun kasvois eessä, Suomenmaa: Turun yliopiston ylioppilaskunta 1922–1944. Turku 1997.
- Kolbe, L.** 1993. Sivistyneistön rooli. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1945–1959. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historia 5. Helsinki 1993.
- Komiteanmietintö** 1968:B 24. 1968.
- Lapinlampi, T.** 1999. Ja pitiän jossakin välissä opiskellakin. Oululaisen ylioppilaan opiskelijamentaliiteetti vuosina 1958–1985. Oulun yliopiston opintotoimiston julkaisuja Sarja A 16. Oulu 1999.
- Laakso, L.** 1986. Aikuisväestön liikuntaharrastus Teoksessa Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L. Näin suomalaiset liikkuvat. Jyväskylällä 1986.
- Nieminen, R.** 1979. Suomen Akateeminen Urheiluliitto: ylioppilaskuntien urheilu ja sen aatemailma. Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 1979.
- OLL:n liikuntapoliittinen ohjelma** 2011–2013.
- SAKU ry:n historia.** www.sakury.net (23.1.2024).
- Starck, H.** 2004. Liikkuva kampus? Tutkimus korkeakouluopiskelijoiden liikuntaolosuhteista. OLL Sarja A, 5/2004.
- Tiihonen, A.** 1989. Sählääjien ruumiinpolitiikka – muuttuva opiskelija ja liikuntakulttuuri. Teoksessa Suomi, K., Jokinen, K. & Tiihonen, A. (toim.). Hölkkääjiä, sählääjiä, skeittajia. Opiskelijat ja nuoret liikunnan harrastajina, uuden liikuntakulttuurin edelläkävijöinä ja ruumiillisuuden muuttajina., Opiskelijoiden liikuntaliiton julkaisuja A 1.
- Uusimäki, H.** 2007. Liikunnan mahdollisuus korkeakouluissa.
- Viikki, M.** 2004. Sunnuntaikahveja ja asukasdemokratiaa: Kortepohjan ylioppilaskylä 1968–1988. Suomen historian pro gradu, Jyväskylän yliopisto 2004. Julkaistu myös: JYY:n julkaisusarja 79. Jyväskylällä 2008.